Fimmtudaginn 12. febrúar 1998.

Nr. 361/1997. **Ákæruvaldið**
(Ragnheiður Harðardóttir, settur saksóknari)
gegn
Hrafnhildi Jóhannsdóttur
(Hilmar Ingimundarson hrl.)

Fjárdráttur.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Markús Sigurbjörnsson, Arnljótur Björnsson og Gunnlaugur Claessen.

Ríkissaksóknari skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 28. ágúst 1997 í samræmi við yfirlýsingu ákærðu um áfrýjun og einnig af hálfu ákæruvalds. Þess er krafist af hálfu ákæruvalds, að refsing ákærðu verði þyngd.

Ákærða krefst sýknu af kröfum ákæruvaldsins.

I.

Ákærða er borin sökum um að hafa dregið sér samtals 717.419 krónur frá Kaupfélagi Suðurnesja, þegar hún starfaði í verslun þess í Sandgerði á tímabilinu frá 6. maí til 16. ágúst 1996. Er henni gefið að sök að hafa tekið sér þetta fé úr sjóðvél, sem hún hafi starfað við í versluninni.

Ákærða var við störf í versluninni á framangreindu tímabili í samtals 62 daga. Þar af mun hún hafa unnið ein um helgar fimm daga, með ýmist einum eða tveimur öðrum starfsmönnum fjóra daga um helgar, en með fleiri starfsmönnum á öðrum dögum vikunnar, alls í 53 daga, og þá í hlutastarfi. Í síðastgreindu tilvikunum mun ákærða aðallega hafa starfað í vörugeymslu og við að koma fyrir vörum í hillum verslunarinnar, en að auki mun hún daglega hafa leyst af aðra starfsmenn við afgreiðslu á sjóðvél, að jafnaði í samtals um eina klukkustund. Um helgar mun hún hins vegar hafa gegnt öllum þessum störfum.

Í sjóðvélina, sem um ræðir í málinu, munu hafa verið færðar upplýsingar um viðskipti, þar á meðal um samlagningu á verði við vörusölu, greiningu á seldum vörum í flokka og innborganir og útborganir úr peningakassa vélarinnar. Við notkun vélarinnar mun starfs-

maður verslunarinnar hafa stimplað inn vöruverð, en stutt því næst á einhvern af 25 hnöppum, merktum eftir vöruflokkum og virðisaukaskattsstigum, til þess að festa í vélina upplýsingar um viðskiptin, sem færðust þá á pappírsstrimla í vélinni. Fengu viðskiptamenn slíka strimla með yfirliti um viðskipti sín, þegar þeim var lokið, en sömu upplýsingar færðust á pappírsrúllu, svokallaðan innri strimil, sem mun hafa verið lokuð inni í vélinni. Komu þar meðal annars fram upplýsingar um tímasetningu einstakra færslna. Starfsmaður mun hafa átt nokkra kosti til leiðréttinga, ef honum urðu á mistök við notkun vélarinnar. Hafi röng fjárhæð verið slegin inn, og mistökin urðu ljós, áður en hún stimplaðist á fyrrnefnda strimla, mun starfsmaður þegar í stað hafa getað gert leiðréttingu, sem upplýsingar geymdust ekki um. Hafi fjárhæð þegar verið stimpluð inn, munu hafa verið tvær leiðir til að leiðrétta hana með frádrætti, áður en afgreiðslu viðskiptamanns var endanlega lokið, en þá birtust bæði ranga færslan og leiðréttingin á strimli. Hafi afgreiðslu verið lokið, þegar mistök komu í ljós, mun starfsmaður loks hafa getað leiðrétt með því að færa að nýju viðkomandi fjárhæð og styðja á hnapp með merkingunni „skilað“. Hafi annað ekki verið gert í það sinn, mun niðurstöðufjárhæð hafa komið fram á strimli með merkingu um endurgreiðslu eða svokallaða „mínus-sölu“. Í lok dags mun síðan hafa verið unnt að kalla fram úr sjóðvélinni samandregnar upplýsingar um heildarviðskipti á kassauppgjöri. Þar mun meðal annars hafa komið fram samtala fyrir „mínus-sölur“, sem nam samanlagðri fjárhæð þeirra á afgreiðslutímanum, þar á meðal greiðslum úr peningakassa sjóðvélarinnar. Í málinu liggur fyrir, að ekki hafi verið ætlast til, að fyrrnefndur hnappur á sjóðvélinni með merkingunni „skilað“ yrði notaður að öðru leyti en að framan greinir, nema viðskiptamaður hætti við innkaup, sem upplýsingar höfðu þegar verið færðar um í vélina. Í öllum tilvikum, sem hér um ræðir, átti að vera unnt að sjá strax á innri strimli skýringu á skilafærslunni vegna tengsla hennar við undangengna afgreiðslu, sem upplýsingar voru þar einnig um. Við eiginleg vöruskil mun hins vegar hafa verið ætlast til þess, að búin yrði til innleggsnóta, sem viðskiptamaður gæti notað við næstu kaup sín, en starfsmönnum mun hafa verið óheimilt að endurgreiða fyrir vörur úr kassa sjóðvélar.

Sakargiftir á hendur ákærðu eru, hvað fjárhæð varðar, reistar á

samantekt lögreglunnar í Keflavík, þar sem greint er frá hvarfi fjármuna úr sjóðvél verslunarinnar á þeim 62 dögum, sem ákærða var þar við störf. Samkvæmt samantektinni hurfu samtals 717.419 krónur þessa daga, þar af 108.553 krónur á þeim dögum um helgar, sem ákærða var ein við störf í versluninni, 97.315 krónur þá helgardaga, sem hún starfaði með öðrum, en afgangurinn á öðrum starfsdögum hennar. Þessar fjárhæðir munu vera fengnar með athugun á kassauppgjörum verslunarinnar frá umræddum dögum um svokallaða „mínus-sölu", sem hafi komið til vegna notkunar á fyrrnefndum hnappi á sjóðvélinni með merkingunni „skilað" og skýringar hafa ekki fengist á að öðru leyti. Er byggt á því, að peningar hljóti að hafa verið teknir úr kassa sjóðvélarinnar sem þessu svari, þar sem fé í honum við lok hvers dags hafi komið heim og saman við kassauppgjör. Í samantektinni er bent á til samanburðar, að á 70 dögum, sem ákærða var ekki við störf á tímabilinu frá byrjun apríl til 16. ágúst 1996, hafi samtals 38.078 krónur horfið úr kassa sjóðvélarinnar að gefnum sömu forsendum við útreikninga. Þess er getið í gögnum málsins, að svokallaður innri strimill í sjóðvélinni með upplýsingum um færslur frá ýmsum dögum, þegar ákærða var við störf og fjármunir eru taldir hafa horfið, ýmist finnist ekki eða hlutar hans hafi verið fjarlægðir, en í því sambandi er upplýst, að sá, sem starfi við vélina, geti auðveldlega tekið innri strimilinn burt í heild eða að hluta.

II.

Ákærða neitar með öllu sök í málinu. Hún kannast við að hafa við störf á sjóðvélinni notað hnappinn með merkingunni „skilað" í nokkrum mæli, en það hafi hún eingöngu gert til leiðréttinga á röngum færslum. Hún ber því við, að hún hafi aldrei fengið viðhlítandi leiðbeiningar um notkun sjóðvélarinnar og því ekki vitað um aðrar leiðir til að leiðrétta.

Vitni eru ekki að því, að ákærða hafi tekið fé úr kassa sjóðvélarinnar. Þá hefur ekkert verið leitt í ljós með rannsókn á fjárhag ákærðu, sem styrkt geti grun um, að hún hafi dregið sér fé við störf sín í versluninni.

Samkvæmt gögnum málsins er ekki unnt að ráða af upplýsingum úr sjóðvélinni á því tímabili, sem ákærða vann í versluninni, frá

hvaða starfsmanni einstakar færslur stafa. Ekki liggur fyrir, á hvaða tímum ákærða starfaði nákvæmlega við afgreiðslu á sjóðvélinni þá daga, sem hún var ekki ein við störf. Þegar af þessum sökum er ekki unnt með viðhlítandi hætti að rekja til ákærðu færslur, sem hafa vakið grun um töku fjár úr kassa sjóðvélarinnar, aðrar en þær, sem hún hefur kannast beinlínis við eða voru gerðar á tímabilum, sem hún var ein við störf.

Grunur beindist upphaflega að ákærðu um þær sakir, sem hún er borin í málinu, vegna upplýsinga í kassauppgjöri 16. ágúst 1996, en þar mun meðal annars hafa komið fram, að svokölluð „mínus-sala" hafi verið meiri en innborganir í kassa sjóðvélarinnar á tiltekinni klukkustund þess dags. Við athugun mun hafa komið í ljós, að sá hluti af innri strimli vélarinnar, sem upplýsingar um viðskipti á því tímaskeiði voru færðar á, hafi verið fjarlægður úr henni. Þessi hluti strimilsins, sem er meðal gagna málsins, mun síðan hafa fundist eftir nokkra leit innan um rusl í versluninni. Á honum sést, að á tæpri klukkustund voru fjórum sinnum færð í sjóðvélina vöruskil fyrir 4.500 krónur hvert skipti og „mínus-sala", sem því svarar. Ákærða kannast aðeins við eina af þessum færslum. Skýringar hennar á þeirri færslu, sem eru raktar í héraðsdómi, eru mjög ótrúverðugar. Til þess verður hins vegar að líta, að strimillinn sýnir ekki með óyggjandi hætti, hvort fé, sem svarar til færslunnar, hafi í reynd verið tekið úr kassanum, en ekki verður með öllu útilokað, að vörusala kunni að hafa verið vanfærð síðar sama dag, þannig að jöfnuður hafi getað orðið við uppgjör að þessu leyti. Þá verður ekki heldur ráðið með vissu af strimlinum, hvenær dags umrædd fjárhæð kunni að hafa verið tekin úr kassa sjóðvélarinnar, en fyrir liggur, að aðrir starfsmenn unnu við vélina, svo að klukkustundum skipti, eftir að ákærða hafði lokið þar störfum. Í þessu ljósi og með vísan til 45. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála er því ekki unnt að telja, að alveg nægilegar sönnur hafi verið færðar fram fyrir sakargiftum á hendur ákærðu að þessu leyti.

Ákærða hefur ekki kannast við aðrar tilteknar færslur í sjóðvél verslunarinnar en þá, sem að framan greinir.

Ákærða var, sem áður segir, ein við störf í versluninni fimm daga um helgar á því tímabili, sem um ræðir í málinu. Af kassauppgjöri mun hafa mátt ráða, að þessa daga hafi í alls 35 skipti verið færð

vöruskil í sjóðvélina, en í 26 af þessum tilvikum hafi þetta leitt til svokallaðrar „mínus-sölu“, sem hafi numið samtals 108.553 krónum. Eru engin skynsamleg rök til að vefengja, að færslur í sjóðvél á þessum dögum séu frá ákærðu komnar. Fyrir Hæstarétti liggja hins vegar ekki gögn um notkun sjóðvélarinnar þessa daga, hvorki kassauppgjör né innri strimill hennar, en samkvæmt málflutningi af hálfu ákæruvalds eru þeir að minnsta kosti til vegna nokkurra af þessum dögum. Verður því ekki staðreynt með athugun á innri strimli úr vélinni, hvort færslur um „mínus-sölu“ á þessum dögum geti átt rætur að rekja til leiðréttinga, svo sem ákærða hefur almennt haldið fram. Þegar af þessari ástæðu skortir sönnun um sök ákærðu, að því er varðar þessa starfsdaga hennar.

Samkvæmt öllu framangreindu hefur ákæruvaldið ekki fært fram viðhlítandi sönnur fyrir þeim sakargiftum, sem ákærða er borin í málinu. Verður hún því sýknuð af kröfum ákæruvaldsins og allur sakarkostnaður felldur á ríkissjóð, svo sem í dómsorði greinir.

Dómsorð:

Ákærða, Hrafnhildur Jóhannsdóttir, er sýkn af kröfum ákæruvaldsins í máli þessu.

Allur sakarkostnaður greiðist úr ríkissjóði, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda ákærðu í héraði, Ásbjörns Jónssonar héraðsdómslögmanns, 80.000 krónur, og skipaðs verjanda hennar fyrir Hæstarétti, Hilmars Ingimundarsonar hæstaréttarlögmanns, 60.000 krónur.

Dómur Héraðsdóms Reykjaness 24. júní 1997.

Ár 1997, þriðjudag 24. júní, er á dómþingi í Héraðsdómi Reykjaness, sem háð er á reglulegum þingstað í Hafnarfirði af Má Péturssyni héraðsdómara, kveðinn upp dómur í málinu nr. S-38/1997: Ákæruvaldið gegn Hrafnhildi Jóhannsdóttur.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var að lokinni aðalmeðferð 5. júní 1996, hefur ríkissaksóknari höfðað með ákæru, út gefinni 11. febrúar 1997, birtri 2. apríl sama ár og þingfestri 8. sama mánaðar, á hendur Hrafnhildi Jóhannsdóttur, Gerðavegi 4, Garði, fæddri 1. apríl 1959, fæðingarnúmer 761, fyrir fjárdrátt

með því að hafa á tímabilinu frá 6. maí 1996 til 16. ágúst 1996, er ákærða starfaði í verslun Kaupfélags Suðurnesja, Sparkaupum, Víkurbraut 11, Sandgerði, dregið sér peninga úr kassasjóði verslunarinnar, samtals að fjárhæð 717.419 kr.

Telst þetta varða við 1. mgr. 247. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Þess er krafist, að ákærða verði dæmd til refsingar.

Af hálfu ákærðu er þess krafist aðallega, að hún verði sýknuð, en til vara, verði hún fundin sek um hið ætlaða brot, að hún verði dæmd til vægustu refsingar. Þá er krafist málsvarnarlauna.

II.

Með bréfi til rannsóknardeildar lögreglunnar í Keflavík, dagsettu 29. 8. 1996, óskaði skrifstofustjóri Kaupfélags Suðurnesja eftir því, að fram færi lögregluransókn á ætluðum fjárdrætti ákærðu. Fylgdi bréfinu skýrsla löggilts endurskoðanda félagsins, Geirs Geirssonar, sem ber yfirskriftina Minnisblað. Þar er því lýst, að hinum grunaða starfsmanni, Hrafnhildi Jóhannsdóttur, hafi verið vikið úr starfi 19. ágúst 1997, eftir að grunsemdir vöknuðu um undandrátt hennar á söluandvirði vöru úr sjóðvél félagsins í umræddri verslun.

Hinn grunaði starfsmaður, Hrafnhildur, hafi fyrst starfað í verslun félagsins í Garði, en látið þar af störfum 1. nóvember 1994. Hinn 21. febrúar 1995 hafi hún hafið störf í verslun félagsins í Sandgerði, en farið í barnsburðarleyfi 25. ágúst 1995. Hún hafi komið aftur til starfa 6. maí 1996 og þá starfað, sem fyrr segir, til 19. ágúst s. á., tæplega þrjá og hálfan mánuð. Þess er óskað, að rannsóknin beinist að síðastgreindu tímabili. Starfsskiptingu í versluninni er svo lýst:

Í versluninni í Sandgerði starfi þrír starfsmenn fyrir hádegi, en fjórir eftir hádegi. Að auki hafi á þessu tímabili verið kvöldvaktir milli kl. 18.00 og 21.00 og vaktir um helgar, laugardaga kl. 13.00 til 21.00 og sunnudaga 13.00 til 19.00. Á kvöld- og helgarvöktum hafi verið aðeins einn starfsmaður. Hrafnhildur hafi verið í 55% starfi, frá 13.30 til 18.00, og einnig tekið reglulega helgarvaktir.

Starfssvið Hrafnhildar hafi m. a. verið lagerumsjón, áfylling vara í verslun, að taka við pöntunum frá bátum og leysa af á sjóðvél (kassa), aðallega tvisvar á dag, þ. e. frá 15.00 til 15.30 (stundum 15.30 til 16.00) og frá 17.30 til 18.00 á helgarvöktum, þegar að jafnaði voru ekki aðrir starfsmenn, enda hafi aðalstarfið verið afgreiðslustörf við sjóðvél.

Tvær sjóðvélar séu í versluninni, önnur af gerðinni OMRON RS-3010, og sé hún aðallega notuð, en hin af gerðinni Fujitsu General G-3600, höfð til vara. Báðar vélarnar fullnægi skilyrðum laga og reglugerða um virðisauka-

skatt, en öll viðskipti skuli skrá í vélarnar, hvernig sem greiðslu er háttað. Auk þess að prenta upplýsingar á þann „kassastrimil“, sem viðskiptamanni sé ætlaður, skrái vélarnar sömu upplýsingar á „innri strimil“, sem lögum samkvæmt skuli varðveita í þrjú ár. OMRON-vélin hafi það fram yfir hina, að hún skrái nákvæmlega tíma hverrar afgreiðslu eða aðgerðar, sem gerð sé í vélinni. Þá bjóði vélarnar upp á margvíslegar uppgjörsútprentanir, en vélin (eða vélarnar) sé „slegin út“ í lok vinnudags og eftir niðurstöðunni útbúið fylgiskjal til færslu í fjárhagsbókhald félagsins.

Við upphaf starfs sé starfsmönnum kennt á sjóðvélarnar, hafi þeir ekki þegar reynslu af slíku úr fyrri störfum. Að auki séu tiltækar við hlið þeirrar sjóðvélar, sem aðallega sé notuð, greinargóðar lýsingar og leiðbeiningar á íslensku frá seljanda vélarinnar.

Verslunarstjóri búðarinnar í Sandgerði, Fanney Friðriksdóttir, haldi dagbók, þar sem hún skrái yfirvinnu, þar með helgarvaktir, viðkomandi starfsmanna, veikindi þeirra og fjarveru vegna sumarleyfa. Þessi skráning sé grundvöllur yfirvinnugreiðslna. Sé starfsmönnum gerð grein fyrir tímaskráningunni með mánaðarlegri auglýsingu í kaffistofu, þannig, að þeim gefist tilefni til þess að gera athugasemdir, ef þeir telji ástæðu til. Þessi skráning auk samningsbundins vinnutíma geri það að verkum, að rekja megi með verulegri vissu, hvenær og hvaða starfsmenn hafi verið við störf, jafnvel þótt nokkuð langt sé um liðið.

Endurskoðandinn telur, að hinn ætlaði fjárdráttur hafi verið þannig framkvæmdur, að í fjölda tilfella hafi verið slegin mínus-upphæð inn í sjóðvélina og peningar sömu fjárhæðar teknir úr vélinni (kassanum). Lögmæt ástæða fyrir þessari aðgerð gæti verið sú, að eftir að ýtt hefur verið á „samtals“ og greiðslulykil, komi í ljós, að villa hafi verið gerð í fjárhæð eða vörutegund, og sé þá rangur innsláttur mínusaður sem „skilað“, en rétt skráning slegin inn í staðinn. Einnig kunni ástæðan að vera sú, að viðskiptavinur uppgötvi, að hann hafi ekki nægilegt fé meðferðis til þess að greiða fyrir vörurnar, og verði því að skila hluta af innkaupunum, eða að hann muni skyndilega eftir því, að hann hafi ekki þörf fyrir eitthvað af því, sem hann ætlaði að kaupa.

Þau tilvik, sem leiði til grunar um fjárdrátt, séu ekki þess eðlis, að ofangreindar skýringar geti átt við, tengsl við undangengna afgreiðslu séu engin, og fjárhæðir stemmi afar illa við vöruverð í búðinni, en leiki gjarnan á heilum hundruðum eða þúsundum króna.

Samkvæmt starfsfyrirmælum til afgreiðslufólks í versluninni sé því með öllu óheimilt að endurgreiða vörur, sem viðskiptavinir komi með inn í búðina úr fyrri kaupum sínum og óski eftir að skila. Í slíkum tilvikum beri að

gefa innleggsnótu, er viðskiptavinur geti notað sem greiðslu við næstu kaup sín.

Grunsemdir um fjársvik hafi vaknað mánudagsmorguninn 19. ágúst, þegar verslunarstjórinn, Fanney Friðriksdóttir, sá nokkuð, sem henni fannst athugavert við uppgjör föstudagsins á undan, þ. e. 16. ágúst. Uppgjörið sé unnt að skrifa út með nokkrum ólíkum aðferðum, þar á meðal sé tímauppgjör, sem sýni sölutölu á hverri klukkustund. Komið hafi í ljós, að eina stundina hafi verið um mínus-tölu að ræða. Verslunarstjórinn hafi leitað skýringa með því að skoða innri sjóðvélarstrimil dagsins. Hafi þá komið í ljós, að hluti strimilsins hafði verið fjarlægður, en skv. klukkustimplun hafi sá hluti svarað til um þriggja klukkustunda. Þessi bútur hafi síðan fundist í rusli frá versluninni, sem ekki hafði enn verið fargað. Á honum komi m. a. fram vöruskil, samtals að fjárhæð 18.000 kr., sem skv. sjóðvélarstrimlinum hafi farið fram fjórum sinnum þennan dag, klukkan 14.42, 14.43, 15.25 og 15.28, í hvert skipti með 4.500 kr. Að því spurt hafi það starfsfólk, sem komið var til vinnu á mánudagsmorgninum, ekki kannast við nein vöruskil eða leiðréttingar, sem átt gætu við þessar fjárhæðir. Talið hafi verið, að Hrafnhildur hefði verið við sjóðvélina, þegar umræddar innstimplanir voru gerðar.

Þegar hin grunaða, Hrafnhildur Jóhannsdóttir, kom til vinnu umræddan mánudag kl. 13.15, hefði hún verið innt eftir vitneskju um hinn fjarlægða strimilbút. Hefði hún enga vitneskju sagst um hann hafa. Hún hefði einnig verið spurð af verslunarstjóranum um hvern einstakan lið hinna ætluðu vöruskila. Hefði hún talið sig muna að hafa slegið inn 4.500 kr. í stað 450 kr., en leiðrétt það strax. Ekki hafi fundist merki um slíka leiðréttingu á sjóðvélarstrimlinum. Spurð um endurtekningar á innslætti vöruskila, að fjárhæð 4.500 kr., hafi Hrafnhildur ekki talið sig hafa neinar skýringar á þeim.

Síðar sama dag hafi verslunarstjórinn aftur rætt við Hrafnhildi og þá sýnt henni lista yfir fjölmörg óskýrð vöruskil, sem orðið höfðu sl. þrjá mánuði og á þeim tímum, þegar Hrafnhildur var ýmist sannanlega eða mjög líklega við sjóðvélina. Hin grunaða hafi enga skýringu gefið.

Verslunarstjórinn, Fanney, ásamt Brynjari Steinarssyni, skrifstofustjóra kaupfélagsins, hafi reynt að gera sér grein fyrir umfangi hinna ætluðu fjársvika. Með yfirferð á söluuppgjörum og sjóðvélarstrimlum hafi þau komist að þeirri niðurstöðu, að á tímabilinu 6. maí 1996 til 19. ágúst 1996 muni rúmlega 700 þúsund króna endurgreiðslur hafa verið stimplaðar inn í sjóðvél á þeim forsendum, að um væri að ræða vöruskil, sem tengist ekki sjáanlega öðrum afgreiðslum. Þá sé ljóst, að verulegar endurgreiðslur séu einnig

stimplaðar inn á tímabilinu 21. febrúar 1995 til 25. ágúst 1995. Þessar óskýrðu endurgreiðslur virðast falla saman við þá daga, sem vitað sé, að Hrafnhildur hafi verið við störf, en komi ekki fram, þegar hún er fjarverandi, t. d. í sumarleyfi hennar.

Þá hafi komið í ljós, að fleiri búta vanti í nokkra af innri strimlum sjóðvélarinnar og auk þess engir innri strimlar fundist frá nokkrum afgreiðsludögum, þar sem Hrafnhildur var ein á helgarvakt. Þessa innri strimla beri skv. lögum að varðveita í þrjú ár, en þar sem daglegt sjóðvélauppgjör, sem notað sé í fjárhagsbókhaldinu, sé skrifað út af ytri strimlinum, hafi þessi vöntun ekki komið í ljós fyrr. Þau tímabil, sem innri strimil vantar, verða einstök „vöruskil" ekki skoðuð eða tímasett með klukku, hins vegar megi sjá á uppgjöri dagsins heildarfjárhæð þess, sem „skilað" hafi verið í sjálfstæðum aðgerðum, þ. e. afgreiðslum, þar sem engin vöruafhending hafi farið fram, svo og fjölda slíkra tilvika um daginn.

Innri strimillinn sé aðgengilegur með lykli, sem geymdur er í eða við sjóðvélina, en nauðsynlegt sé talið, að hann sé starfsfólkinu aðgengilegur, þar sem oft þurfi að skipta um rúllu án fyrirvara, jafnvel í miðri afgreiðslu.

Daglegt kassauppgjör og skil á söluandvirði og samanburður þess við söluuppgjör hafi ekki gefið tilefni til athugasemda, svo að ljóst sé, að „vöruskilin" hafi haft áhrif á sjóðbirgðirnar, þ. e. a. s., að fjármunir hafi horfið úr kassanum í takt við innstimplaðar kreditupphæðir.

Fyrir lögreglu og dómi var framburður endurskoðanda, Geirs Geirssonar, kt. 040539-5229, verslunarstjóra, Fanneyjar Friðriksdóttur, kt. 071164-5949, skrifstofustjóra, Brynjars Steinarssonar, kt. 041165-4999, og samstarfskvenna ákærðu, þeirra Svanhvítar S. Jóhannsdóttur, kt. 020659-2039, Önnu Elínar Björnsdóttur, kt. 050376-5839, Guðnýjar Öldu Snorradóttur, kt. 080670-5249, Unnar S. Óskarsdóttur, kt. 100162-4239, Öldu Þorvaldsdóttur, kt. 261241-7149, og Sigrúnar Sigurðardóttur, kt. 261080-4949, efnislega staðfesting þess, sem greinir í skýrslu endurskoðanda, sem að framan er rakin.

III.

Við yfirheyrslur hefur ákærða staðfastlega neitað fjárdrætti, þ. e. undandrætti á söluandvirði vöru úr sjóðvél í verslun þeirri, þar sem ákærða starfaði og greind er í ákæru.

Ljóst er, að verulega hefur skort á innra eftirlit í versluninni. Í því efni hafa ekki verið nýttir þeir möguleikar, sem tiltækir voru. Má t. d. nefna, að verslunin er opin frá kl. 9–21 og kassinn gerður upp, þegar versluninni er lokað á kvöldin. Hafa þá flestir starfsmenn verslunarinnar starfað á kassanum þann daginn. Þá hafa starfsmennirnir ekkert persónulegt einkenni, sem

fram kemur á kassanum, svo að ekki er unnt með fullri vissu að segja til um, hver hafi annast hverja afgreiðslu.

Nokkuð virðist skorta á, að vinnubrögð á kassa hafi verið nægilega öguð, og greinilegt, að sams konar tilvik hafa verið leyst á mismunandi hátt eftir því, hver var að afgreiða hverju sinni. Þetta á t. d. við um leiðréttingar, lagfæringar og vöruskil. Kennslu um notkun sjóðvélar virðist hafa verið ábótavant.

Það var sammerkt með framburði samstarfskvenna ákærðu, að engin þeirra hafði séð neitt misjafnt til hennar við kassann. Ein þeirra tók þó fram, að ákærða hefði verið mjög vör um sig og fylgst grannt með því, hvar annað starfsfólk var í versluninni, þegar hún var á kassanum, og því verið „ómögulegt að hrekkja hana eða koma henni á óvart".

Þegar ákærða var spurð um strimilsbútinn frá 16. ágúst, sem fannst í ruslinu, gaf hún þá skýringu, að af streitu hefði hún gert mistök við afgreiðslu tveggja drengja og stimplað inn 4.500 krónur í stað 450 króna. Þessi mistök er hvergi að sjá á strimilsbútnum, og nákvæm lýsing Hrafnhildar á leiðréttingunni er í misræmi við strimilinn, og hefur hún engar haldbærar skýringar gefið á því.

Spurð um, hvað drengirnir hefðu keypt fyrir þessar 450 krónur, svaraði hún: „Mjólk og brauð." Spurð fyrir lögreglu um verð á þeim vörum, reyndist svar ákærðu ekki trúverðugt, því að hún vissi ekki fyrir víst verðið á mjólk og gat fátt sagt um verð á brauði annað en að það væri breytilegt.

Ákærða sagðist hafa krossað á strimilinn við mistökin til að geta framvísað strimlinum við verslunarstjórann til skýringar á mistökunum. Staðfest hefur verið, að krossinn var á strimlinum, þegar hann fannst í ruslinu. Hins vegar er óstaðfest, að Hrafnhildur hafi reynt að benda á krossinn, þegar verslunarstjórinn ræddi við hana um málið 19. ágúst.

Leiða má að því líkur, að ákærða hafi sett krossinn á strimilinn, þó ekki til að geta rætt mistök sín við verslunarstjórann, heldur til þess að vera fljót að finna færsluna á rúllunni, þegar færi gæfist til að fjarlægja strimilsbútinn. Jafnframt kemur fram á strimilsbútnum, að fjórar sambærilegar færslur er að finna á mjög stuttum tíma, þannig að auðvelt var að losa sig við allar endurgreiðslufærslurnar á mjög stuttum strimilsbút. Það hefur því verið mjög fljótlegt að finna og rífa strimilsbútinn úr rúllunni og fyrirhafnarlítið og lítt áberandi að bera bútinn með sér og koma honum í ruslið á lagernum. Ástæða er til að ætla, að krossinn á strimlinum hafi verið hefðbundin merking á strimlinum til auðkenningar á endurgreiðslunum til að flýta fyrir og auðvelda brottnám hans.

Til að afla eins nákvæmra upplýsinga og unnt var um endurgreiðsluliðinn

„mínus-sölu“ á kassauppgjörunum fór rannsóknardeild lögreglu yfir kassastrimla allmarga daga. Kom þá í ljós, að strimlar voru ekki til fyrir alla dagana, og einnig kom í ljós, að hluta af strimlunum vantaði suma daga, einmitt á þeim tíma dagsins, sem endurgreiðslurnar eiga sér stað. Þessir strimlar fundust ekki í versluninni, og virðist sem þeir hafi verið skipulega fjarlægðir, fleygt eða komið undan með öðrum hætti. Þrátt fyrir það eru kassauppgjörin til, en þar kemur fram samtala yfir endurgreiðslu (mínussölu) á hverjum degi, þannig að heildarniðurstaða liggur fyrir, þó að ekki sé unnt að skoða hverja færslu fyrir sig í öllum tilvikum.

Þótt greinileg fylgni sé milli endurgreiðslna og þess, hvort Hrafnhildur er að störfum, er það ekki algilt, og fyrir koma tilvik, þegar Hrafnhildur er ekki að störfum, er endurgreiðslur verða. Flest þessi tilvik hafa verið könnuð, og eiga þau sér eðlilegar skýringar.

Af gögnum má ráða, að um verulegar endurgreiðslur sé að ræða úr kassa verslunarinnar. Samkvæmt því, sem fram hefur komið í málinu, er starfsfólki óheimilt að endurgreiða vörur með reiðufé úr kassa, en ráð fyrir því gert, sé vörum skilað, að annaðhvort sé annað keypt fyrir andvirðið eða kaupandi fái út gefna innleggsnótu.

Svo virðist sem endurgreiðslurnar séu „tilbúningur“, enda ekki samræmi milli þeirra fjárhæða, sem þar koma fyrir, og verðs þess varnings, sem seldur er í versluninni. Að jafnaði er um fá tilvik að ræða á hverjum degi, en tiltölulega háar fjárhæðir, sem standa oftar en ekki á heilu hundraði eða þúsundi. Jafnframt má lesa það út úr gögnunum, að þessar endurgreiðslur verða oft á tiltölulega skömmum tíma. Þetta sést m. a. á tímauppgjörum, þar sem fyrir kemur, að sala er neikvæð á sérstöku tímabili. Jafnframt er gjarnan um stutt tímabil að ræða, sem vantar í strimlana, en nær þó yfir öll endurgreiðslutilvik dagsins.

Svo virðist sem oft séu valdir þeir vöruflokkar til endurgreiðslu, sem þola nokkurn niðurskurð án þess að verða neikvæðir, svo sem liðurinn „kjöt“ og „tóbak“. Þessir liðir eru nokkuð stórir í venjulegri dagssölu og því heppilegri til að fela endurgreiðslur af því tagi, sem hér um ræðir. Að sama skapi er ólíklegt, að oft sé skilað vörum af þessu tagi, t. d. tóbaki.

Það kemur skýrt fram, þegar ofangreind gögn eru athuguð, að endurgreiðsla úr kassa (mínus-sala) fylgir því, að grunaða sé við störf. Gildir þá einu, hvort um virka daga er að ræða, þegar grunaða er að störfum með öðrum, eða um helgar, þegar hún er ein að störfum.

Eftir því sem fram er komið í málinu, eru meginniðurstöður tölulega þessar:

Endurgreiðslur nema 717.419 kr. alla þá daga, sem Hrafnhildur er að

störfum, en það eru samtals 62 dagar. Þá hafa verið dregnar frá 52.000 kr., sem verslunarstjórinn gaf skýringar á vegna mistaka Hrafnhildar 6. maí.

Endurgreiðslur nema 108.553 kr. þá fimm daga, sem Hrafnhildur er ein að störfum um helgar.

Endurgreiðslur nema 97.315 kr. þá fjóra daga, sem Hrafnhildur hefur verið að störfum hluta úr degi á móti annarri starfsstúlku um helgar. Þá skipta þær degi á milli sín, en eru einar að störfum hverju sinni.

Endurgreiðslur nema alls 575 kr. þá þrettán daga, sem starfsstúlkur eru einar við störf um helgar.

Endurgreiðslur nema alls 673 kr. þá sex daga, sem starfsstúlkur eru fleiri en ein við störf um helgar.

Endurgreiðslur nema 36.830 kr. þann 51 dag, sem Hrafnhildur er í orlofi, alls 38.078 kr. fyrir þá 70 daga, sem Hrafnhildur var ekki við störf á tímabilinu, ef tekið er tillit til liðanna tveggja hér að ofan til viðbótar.

Niðurstöður.

Ákærða hefur viðurkennt, að hún hafi verið við kassa verslunarinnar kl. 14.42 16. ágúst 1996, þegar samkvæmt kassastrimli, sem fjarlægður hafði verið, var „skilað tóbak – 4.500 – samtals 4.500, til baka 4.500". Sú skýring, sem hún hefur gefið, stenst ekki. Til þess að hún standist, yrði að koma fram á strimlinum á undan leiðréttingunni skráning á þeim kaupum, sem verið var að leiðrétta. Svo er ekki. Telst því fullsannað, að ákærða hafi dregið sér fé úr kassa verslunarinnar umrætt sinn, 4.500 kr. Í ljósi þessa verður að meta önnur fram komin sönnunargögn.

Það verður niðurstaðan í máli þessu, að fullsannað teljist, að ákærða, Hrafnhildur, hafi, auk þess sem að framan greinir, dregið sér þær 108.553 kr., sem óskýrðar og óskýranlegar endurgreiðslur námu þá fimm daga, sem hún var ein að störfum í versluninni.

Þótt varhugavert þyki að fullyrða, að ákærða hafi dregið sér alla þá fjárhæð, 717.419 kr., sem endurgreiðslur námu alls þá 62 daga, sem hún var að störfum, verður við það að miða, að hún hafi dregið sér fé umfram þá liði, sem að framan eru greindir.

Ákærða verður þó að njóta þess vafa, sem stafar af því, að ljóst er, að verulega hefur skort á innra eftirlit í versluninni og að vinnubrögð á kassa væru nægilega öguð og nýttir þeir möguleikar til eftirlits, sem tiltækir voru.

Samkvæmt fram lögðu sakavottorði hefur ákærða ekki áður sætt refsingum.

Brot ákærðu telst réttilega heimfært til refsiákvæða í ákæru.

Refsing ákærðu ákveðst fimm mánaða fangelsi. Fresta skal fullnustu refs-

ingarinnar, og falli hún niður að liðnum tveimur árum frá birtingu dóms þessa, haldi ákærða almennt skilorð 57. greinar almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955.

Ákærða greiði allan sakarkostnað, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 80.000 kr., og málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Ásbjörns Jónssonar hdl., 80.000 kr.

Dómsorð:

Ákærða, Hrafnhildur Jóhannsdóttir, sæti fangelsi fimm mánuði. Fresta skal fullnustu refsingarinnar, og falli hún niður að liðnum tveimur árum frá birtingu dóms þessa, haldi ákærða almennt skilorð 57. greinar almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955.

Ákærða greiði allan sakarkostnað, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 80.000 kr., og málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Ásbjörns Jónssonar hdl., 80.000 kr.